

The phenomenon of existential attitude

Irakli Mikava

Summary

A man in a spiritual crisis unconditionally obey the instincts and weakens the internal control function. He rejected of the spirit as the only solid basis of existential integrity. Existential setting radically changes the picture of the world. From this perspective, the world and man converted in a single continuous flow of life.

* * * * *

თანამედროვე ადამიანის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პრობლემას სულიერი კრიზისი წარმოადგენს. ამ პრობლემის შესახებ, ავსტრიელი ფსიქოლოგი და ფსიქოთერაპევტი, ლოგოთერაპიის დამაარსებელი, ვიქტორ ფრანკლი წერს:

„XX საუკუნეში ეგზისტენციალური ვაკუუმი ფართოდ გავრცელებულ მოვლენად იქცა. ეს სავსებით გასაგებია და შეიძლება აიხსნას იმ ორმაგი დანაკარგით, რომელიც ადამიანმა ადამიანად ქცევის პროცესში განიცადა. განვითარების საწყის ეტაპზე მან დაკარგა ის ძირითადი ცხოველური ინსტინქტები, რომლებიც განსაზღვრავენ და უზრუნველყოფენ მის ქცევას. ეს სამოთხისებრი უზრუნველყოფილება სამუდამოდ დასრულდა ადამიანისათვის. ამის შედეგად ადამიანს მუდმივად უწევს არჩევანის გაკეთება იმის გადანაცვება, თუ როგორ უნდა მოიქცეს. ამასთან ერთად, არც ისე დიდი ხნის წინ, ადამიანმა კიდევ ერთი დანაკარგი განიცადა: თრადიციები, რომლებიც მისი ქცევის საყრდენს წარმოადგენდნენ დაუადვილებდნენ არჩევანს, თანდათან კარგავენ ძალმოსილებას. არჩერითი ინსტინქტი და არცერთი ტრადიცია უკვე აღარ კარნახობს მას, თუ როგორ უნდა მოიქცეს. ადამიანი, სულ უფრო ხშირად, ხელმძღვანელობს იმით, რასაც სხვები მოითხოვენ მისგან და იქცევა ანგარებანი სწრაფების მსხვერპლად.“

სულიერი კრიზისი, ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, ცალსახად უარყოფით მოვლენად არ უნდა მივიჩნიოთ. კრიზისისადმი სწორი დამოკიდებულების ჩამოყალიბების შემთხვევაში იგი პიროვნული განვითარების წინაპირობად გარდაიქმნება. სულიერ კრიზისში აღმოჩენილი ადამიანი აქტიურად ეძებს და აუცილებლად პოულობს გამოსავალს, რაც აძლიერებს მის პიროვნულ თვისებებს და დადებითად აისახება ინდივიდუალის პროცესის წარმატებულ მსვლელობაზე. მაშასადამე, კრიზისი, სიმწვავის ხარისხის მიუხედავად, განვითარების ახალ ეტაპზე

გადასვლის შესაძლებლობაა, თუ მას ღრმა სულიერ პროცესად მივიჩნევთ, რომელსაც ადამიანი შინაგანი მთლიანობისკენ მიჰყავს.

ადამიანის არსების ჰოლისტური ხედვის თვალსაზრისით, განსაკუთრებულ ინტერესს ქართველი ფსიქოლოგის, დიმიტრი უზნაძის განწყობის თეორია იმსახურებს. თუმცა, ქართველი ფსიქოლოგის კვლევის მიზანს სულიერი კრიზისით გამოწვეული პრობლემის დაძლევა არ წარმოადგენდა, განწყობის თეორიის საზღვრების გაფართოება და გაღრმავება აღნიშნული მიმართულებითაც შესაძლებელია. ამ პოტენციალის ჯეროვანი გამოყენება თანამედროვეობის ერთ-ერთი უმძაფრესი პრობლემის ფსიქოლოგიურ საფუძვლებს ფრიად საინტერესო კუთხით წარმოაჩენს.

უზნაძის თეორიის თანახმად, განწყობის ჩამოყალიბების უმნიშვნელოვანეს ფაქტორებს მოთხოვნილება და მისი დაკმაყოფილებისათვის ხელსაყრელი სიტუაცია წარმოადგენს. ჩამოყალიბებული განწყობა შეიცავს ქცევის მოდელს, რომელიც მყისიერად ხორციელდება. ადამიანი, ხშირად, ეძებს ან თავად ქმნის სიტუაციას, რომელიც კონკრეტული მოთხოვნილების შესაბამისი განწყობის ჩამოყალიბებისთვის არის აუცილებელი. განწყობის ჩამოყალიბება, ადამიანის შემთხვევაში, არა მხოლოდ მოთხოვნილებისა და სიტუაციის თანხვედრის შედეგია. იგი შეიძლება შეიქმნას აგრეთვე ემოციურად დამუხტული წარმოდგენების ზეგავლენითაც, რომლებიც ქცევაში ხორციელდებიან.

ობიექტივაციის პროცესი, რომელიც წარმოდგენების განხორციელებას გულისხმობს, გახლავთ განწყობის უშუალო განხორციელების შემაკავებელი ფსიქოლოგიური ფუნქცია. იგი განწყობის წარმოდგენებში გამოხატვასა და მისი მოქმედებაში გადატანის შესაძლებლობის წინასწარ გააზრებას გულისხმობს. ფანტაზია, როგორც შეუზღუდავი, კრეატიული აზროვნების წყარო და განსჯითი აზროვნება ის სულიერი უნარებია, რომლებსაც განწყობის უშუალო, ინსტინქტური განხორციელების შეჩერება ძალუძთ.

როგორც უკვე აღინიშნა, განწყობის ჩამოყალიბების აუცილებელ წინაპირობად დიმიტრი უზნაძე შესაბამისი მოთხოვნილებების არსებობას მიიჩნევდა. სიტუაციისა და მოთხოვნილების თანხვედრა წარმოქმნის განწყობას, როგორც ინდივიდის მოქმედებისათვის მზაობის მთლიანობით მდგომარეობას. უზნაძის მიერ ჩატარებულმა ცდებმა ცხადყო ამ ფსიქოლოგიური ფენომენის ირადიაციული ხასიათი. იგი ადამიანს, როგორც სიქო—ფიზიკურ არსებას, ერთიან მოდულში აქცევს, რათა ადექვატური მოქმედების განხორციელება უზრუნველყოს. ამ რთუ-

ლი პროცესის აღძვრა მთლიანად დამოკიდებულია მოთხოვნილებაზე. მოთხოვნილების არარსებობის შემთხვევაში ვერც განწყობა და, შესაბამისად, ვერც ქცევა ჩამოყალიბდება. აქედან გამომდინარე, დგება მოთხოვნილებათა კლასიფიკაციისა და წარმომავლობის საკითხიც.

ამერიკელი ფსიქოლოგის, აბრაჰამ მასლოუს აზრით, მოთხოვნილებები ორ ჯგუფად იყოფა: დეფიციტური და მეტამოთხოვნილებები. პირველ ჯგუფში შემავალი მოთხოვნილებები პიროვნებას სოციალური ადაფტაციის და თვითდამკვიდრებისკენ უბიძგებს. მეორე ჯგუფს სულიერი მოთხოვნილებები შეადგენენ, რომლებიც ადამიანს თვითრეალიზაციისკენ უბიძგებენ.

ჩვენი აზრით, **მოთხოვნილებები** სამ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს:

1. **ბიოლოგიური მოთხოვნილებები**, რომელთა დაკმაყოფილებაც ადამიანის, როგორც ბიოლოგიური არსების, ზრდასა და განვითარებას ემსახურება;

2. **ფსიქოლოგიური მოთხოვნილებები** განაპირობებენ ადამიანის პიროვნებად ჩამოყალიბებას და მის სოციალურ ადაფტაციას;

3. **სულიერი მოთხოვნილებები** აქცევენ ადამიანს საზრისისა და მშვენიერების მაძიებელ არსებად.

მოთხოვნილებათა სამივე კატეგორია სამი ეგზისტენციალური განზომილების გამოხატულებას წარმოადგენს. მათი ერთობლივი მოქმედებით ყალიბდება ადამიანი, როგორც განსაკუთრებული კოსმიური ფენომენი. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სწორედ ეგზისტენციალური განწყობის ჩამოყალიბება განაპირობებს ალქმის გაფართოვებას სამგამზომილებიანი ეგზისტენციალური რეალობის შემეცნებამდე. სულიერ განზომილებასთან სიახლოვე ამდიდრებს ადამიანს ობიექტური სამყაროსადმი თანაგრძნობისა და ობიექტივაციის უნარით, რაც განწყობის უპირობო ზეგავლენის შეჩერების შესაძლებლობას ქმნის. გააქტიურებულ სულიერ სანყის ძალუძს როგორც ფსიქიკური, ასევე ბიოლოგიური მოთხოვნილებების ჰუმანურობის კალაპოტში მოქცევა.

ამის საპირისპიროდ, სულიერ კრიზისში აღმოჩენილი ადამიანი, წყვეტს რა კავშირს სულიერ განზომილებასთან, უპირობოდ ემორჩილება განზობების ზეგავლენას და ასუსტებს ობიექტივაციის ფუნქციას. ვინაიდან განწყობა ინსტინქტურ, გაუაზრებელ მოქმედებას გულისხმობს, იკარგება საზრისის განცდაც. კრიზისული ადამიანი ქაოსურ ქმედებათა ჩაკეტილ წრეში ექცევა და წყდება სულს, როგორც ეგზისტენციალური მთლიანობის ერთადერთ მყარ საფუძველს. სწორედ სულიერი განზომილების მნიშვნელობის დაკნინება და სამყაროს ჰომოგენური ხატის რღვევა გახლავთ ინსტინქტური განწყობების გაძლიერებისა და სულიერი კრიზისის გაღვივების მიზეზი.

მაშასადამე, **ეგზისტენციალური სამყარო** სამი განზომილების — ფიზიკურის, ფსიქიკურისა და სულიერის გადაკვეთას წარმოადგენს. ადამიანს

ხელენიფება მათში განხორციელდეს, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად შეისწავლოს ისინი, გაიგივდეს თითოეულ მათგანთან ან შეიქმნას რეალობის ერთიანი სურათი, რაც სამივე განზომილების სიცოცხლის ერთიან ფენომენად გააზრებას გულისხმობს. სამყაროს, როგორც მხოლოდ ფიზიკური, ფსიქიკური ან სულიერი ფენომენის წარმოდგენა ამახინჯებს ეგზისტენციალური რეალობის სურათს.

სურათი რადიკალურად შეიცვლება, თუ ადამიანს ეგზისტენციალურ განზომილებათა გადაკვეთად წარმოვიდგენთ. ამ პერსპექტივიდან დანახული სამყარო სიცოცხლის უწყვეტ ნაკადს წარმოადგენს, რომელშიც სამივე განზომილება განსმსჭვალავს ერთმანეთს, ხოლო ადამიანი კი ტოტალური სიცოცხლის, როგორც უწყვეტი პროცესის, განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს. ეგზისტენციალური განწყობა აღძრავს ეგზისტენციალური ჰომოგენიზაციის შინაგან ტრანსფორმაციულ პროცესს, რომელიც ადამიანისა და სამყაროს გამთლიანების სანყისი ეტაპია. ჰომოგენური ეგზისტენციალური რეალობის კონტექსტში არა მხოლოდ სამყარო არსებობს ადამიანისთვის, არამედ, ამავე დროს, ადამიანი — სამყაროსთვის.

შინაგანი განვითარების შემდგომ ეტაპს აქტიური ეგზისტენციალური ცნობიერების ჩამოყალიბება წარმოადგენს, რაც ეგზისტენციალურ განზომილებათა შორის მერყეობისა და ნონასწორობის მდგომარეობათა მონაცვლეობას გულისხმობს. ტრანსფორმაციული ფსიქოსულიერი პროცესების საბოლოო მიზანს ინდივიდუალური ცნობიერების ეგზისტენციალურ რეალობაში სრული ინტეგრაცია, ანუ ღრმა ეგზისტენციალური თვითცნობიერების ჩამოყალიბება წარმოადგენს, რაც უზრუნველყოფს სულიერი კრიზისის გაცნობიერებისა და დაძლევის პროცესების პარალელურ განვითარებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. დ. უზნაძე. ჩგანწყობის ფსიქოლოგია. ჩგამომცემლობა „საქართველოს მაცნე.“ თბ. 2009
2. Виктор Франкл. Психотерапия и экзистенциализм. Прогресс. Санкт-Петербург. 1993
3. К. Юнг. Избранное. Минск. ООО “Попури”.
4. Р. Ассаджиоли. Нервные Заболевания при духовном росте. Издательство золотой фонд психотерапии. Москва. 2009.
5. C. G. Jung. Über die Entwicklung der Persönlichkeit. Walter-Verlag. 2002. Düsseldorf und Zürich. 2001